

Овчаренко О. В.

*викладач кафедри теоретичної та прикладної економіки
Українського державного хіміко-технологічного університету*

Ovcharenko Olga

*Teacher of the Department of Theoretical and Applied Economics,
Ukrainian State University of Chemical Technology*

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ ЯК СКЛАДНИКА НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Анотація. У статті розглянуто та досліджено теоретичні аспекти визначення економічної безпеки регіону як складника національної економічної безпеки. Конкретизовано визначення поняття «економічна безпека регіону» як українськими, так і зарубіжними дослідниками. Визначено, що ключовими елементами цієї категорії є економічна незалежність, стабільність і стійкість регіональної економіки, а також спроможність регіону до саморозвитку і прогресу. Виокремлено чинники формування економічної безпеки регіону. Під час визначення місця економічної безпеки регіону в структурі національної економічної безпеки побудовано «піраміду рівнів економічної безпеки». Описано складники економічної безпеки на регіональному рівні, а також принципи економічної безпеки регіону. Доведено, що стан економічної безпеки оцінюється об'єктивною системою параметрів, критеріїв та індикаторів, що визначають порогові значення функціонування економічної системи.

Ключові слова: соціально-економічний розвиток, економічна безпека регіону, стійкість регіональної системи, саморозвиток регіону, національна економічна безпека.

Вступ та постановка проблеми. Економічна безпека регіонів є важливим складником економічної безпеки держави. Регіон виступає структурною одиницею держави, а всі регіони разом – це й є країна. Від рівня економічного розвитку регіонів залежить у цілому економіка країни, оскільки чим більше економічно розвиненим є кожний регіон, тим більше є можливостей у держави сформувати успішну країну [1].

Інтереси регіону полягають у стабільному відтворенні та збільшенні економічного, соціального та демографічного потенціалів. Якщо ці процеси порушуються, регіон переживає соціально-економічні потрясіння і рано чи пізно переходить до розряду депресивних регіонів. У такій ситуації йому досить складно вийти із цього стану самостійно, і тоді виникає потреба в державній або міжнародній підтримці.

Регіон служить складовим елементом економічної системи, у складі якої представлені основні показники соціально-економічної структури виробництва, для якої властива присутність певних природних і ресурсних чинників, процеси управління якої реалізують регіональні органи влади. Регіон є одним із ключових об'єктів організаційно-економічних і політико-правових відносин, спрямованих на організацію регіональної економіки, формування сприятливих умов життя й задоволення потреб населення з урахуванням специфіки його розвитку. Диспропорційність соціально-економічного розвитку регіонів неухильно зростає. Це проявляється, зокрема, через локалізацію центрів економічного зростання в обласних центрах, великих промислових містах, центрах фінансових послуг, транспортно-транзитних розв'язках. Натомість посилюються прояви «периферійності» розвитку на рівні сільських і віддалених територій [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню проблем економічної безпеки, своєчасним визначенням загроз, вибором показників і індикаторів (порогових значень), розробленням стратегії економічної безпеки на всіх рівнях займаються як вітчизняні дослідницькі колективи, так і провідні вчені-економісти, серед яких – В.В. Третя, Т.М. Гордієнко, А.І. Сухоруков, Ю.М. Хара-

зишвілі, В.Г. Федоренко та ін. Також хотілося б відзначити дослідження у цій сфері Національного інституту стратегічних досліджень, інститутів Національної академії наук: регіональних досліджень, економіки промисловості, проблем ринку та економіко-екологічних досліджень, економіки та прогнозування. Але треба відзначити, що питання економічної безпеки на регіональному рівні ще потребує конкретизації та деталізації, що й актуалізує наше дослідження.

Метою даної роботи є формування теоретичних основ дослідження поняття економічної безпеки регіону та визначення її місця у структурі національної економічної безпеки.

Результати дослідження.

Основними характеристиками економічної безпеки регіону вважаються: стійкість до екзогенних та ендемогенних загроз; здатність регіональної економічної системи до самовідтворення чи саморозвитку; відносна економічна самодостатність; міцність зв'язків між елементами регіональної економіки; здатність до використання конкурентних переваг; відповідність рівня інвестиційної, інноваційної, фінансової, ресурсної, енергетичної та продовольчої безпеки регіону нормативному рівню; збалансованість міжрегіональних і зовнішньоекономічних відносин [3].

Безпека економіки регіону досягається, з одного боку, у результаті інтеграції в економічну систему держави, а з іншого – у результаті регіональної незалежності. В ідеалі економічна безпека регіону ідентифікується і з інтересами його населення, і з інтересами країни у цілому [4].

У силу того, що концепція економічної безпеки в Україні отримала свій розвиток у кризовий для країни період, який виявив низку внутрішніх і зовнішніх проблем, акцент у дослідженнях робився передусім на національній економічній безпеці. Проблема розуміння і забезпечення національної економічної безпеки отримала свій розвиток у низці робіт, серед яких необхідно виділити дослідження О.М. Головченко [5], А.І. Сухорукова та Ю.М. Харазішвілі [3], В.А. Предбарського [6], А.М. Гуменюка [7], а також колективну монографію «Економічна безпека України» за ред. В.Г. Федоренко, І.М. Грищенко, Т.Є. Воронкової [8].

Як відомо, у 2018 р. було прийнято Закон України «Про національну безпеку» [9]. Відповідно до вищевказаних робіт і положень Закону, національна безпека конкретизується в частині економічної безпеки. На жаль, на рівні регіонів подібних документів немає. Ми звертаємо увагу на законодавчий аспект, оскільки економічна безпека України й економічна безпека регіонів, що її становлять, пов'язані між собою. Отже, розуміння термінів і показників економічної безпеки повинно бути однаковим або логічно пов'язаним на національному і регіональному рівнях.

У табл. 1 наведено трактування поняття «економічна безпека регіону» сучасними науковцями, як вітчизняними, так і іноземними.

Необхідно також зауважити, що запропонована В.К. Сенчаговим трактовка економічної безпеки регіону, а саме «економічна безпека регіону» – це стан, в якому відсутні, зведені до мінімуму або усунені зовнішні і внутрішні загрози збереження соціально-економічного та фінансового потенціалу регіону нижче рівня добробуту його населення, є важливою для розуміння [10].

Характеризуючи поняття «економічна безпека регіону», хотілося б підкреслити, що ключовими моментами під час визначення цієї категорії є економічна незалежність, стабільність і стійкість регіональної економіки, а також спроможність регіону до саморозвитку та прогресу.

Економічна незалежність регіону проявляється в можливості контролю регіональної влади над ресурсами (у межах законодавчих повноважень), досягнення такого рівня виробництва, ефективності й якості продукції, який забезпечує її конкурентоспроможність і дає змогу на рівних правах приймати участь у міжрегіональній і міжнародній торгівлі, кооперованих зв'язках і обміні науково-технічними досягненнями.

Під стійким розвитком регіону розуміється такий розвиток, за якого забезпечується збалансований розвиток економічної, екологічної та соціокультурної сфер. Стійким може вважатися тільки такий розвиток, який за збереження певних виробничих пропорцій забезпечує динамічний розвиток регіону в заданому напрямі на певний період часу [4; 21].

Таблиця 1

Конкретизація визначення поняття «економічна безпека регіону»

Автор	Визначення поняття «економічна безпека регіону»
І.Є. Денежкіна, Д.А. Суздалева [11, с. 96]	Сукупність поточного стану, умов і чинників, що характеризують стабільність, стійкість і поступовість розвитку економіки території, органічно інтегрованої в економіку держави.
І.Г. Бабець [12]	Стан економіки, що дає змогу забезпечити сталий соціально-економічний розвиток і базується на таких засадах, як економічна незалежність, стійкість і стабільність розвитку, здатність до саморозвитку і прогресу.
А.М. Гуменюк [7]	Це стан економіки, для якої характерна спроможність до самовививання і розвитку в умовах реформування, присутності внутрішніх і зовнішніх небезпек та дії важкопрогнозованих чинників.
Т.М. Кисла [13]	Управління відтворювальними процесами в регіоні спрямоване на підтримку встановленого за науково обґрунтованими критеріями безпечного режиму роботи об'єктів управління та функціонування його окремих елементів.
В.В. Криворотов, Н.Д. Еріагвілі, А.В. Каліна [14]	Це такий стан її економіки, за якого на території є постійна можливість підтримувати прийнятні значення критеріальних показників, які заздалегідь задаються, тобто індикаторів економічної безпеки, економічна система здатна безболісно реагувати на виникаючі внутрішні і зовнішні загрози без лавиноподібного розвитку кризових явищ і процесів, а також створено умови сталого соціально-економічного розвитку та відтворення.
Г.С. Вечканов [15]	Можливість стабільно підтримувати відповідність діючих на території економічних нормативів, загальноприйнятих у світовій практиці, що дало б можливість забезпечити необхідний рівень і якість життя населення.
В.К. Сенчагов [10]	Стан, в якому відсутні, зведені до мінімуму або усунені зовнішні і внутрішні загрози збереження соціально-економічного і фінансового потенціалу регіону нижче рівня добробуту його населення.
О.В. Власюк [16]	Система регіональної економічної безпеки являє собою консолідовану відносинами власності, економічними інтересами, правовими та етичними регуляторами сукупність господарюючих суб'єктів, націлених на стійкий, ефективний, безпечний економічний розвиток.
А.Л. Алексєєв, А.В. Алексєєв [17, с. 51]	Сукупність умов і станів, які забезпечують передумови для економічної безпеки країни та інтеграцію економіки регіону в економіку країни для формування таких якостей: захищеності, гармонійності, постійної оновленості, конкурентоспроможності і ресурсоефективності.
С.Н. Зіменкова, В.М. Ячменева [18]	Під безпекою регіону слід розуміти такий стан життєзабезпечення соціально-економічної системи, яка за зміни умов зовнішнього та внутрішнього середовища не змінює свого призначення, виконує функції, які їй притаманні, не деформується і не видозмінюється за впливу зовнішніх чинників.
А.О. Сукрушева [2, с. 235]	Економічна безпека регіону – це забезпечення незалежності від впливу внутрішніх і зовнішніх чинників, гарантування безпечного режиму роботи об'єктів управління для створення умов стійкого економічного зростання і умов для повноцінного життя населення.
А.Б. Чімітова, С.А. Мікульчинова [19, с. 124]	Економічна безпека регіону – забезпечення відтворення структур економічної системи регіону й активізація господарської діяльності в національній просторовій економіці.
Т.В. Ускова, І.А. Кондаков [20, с. 39]	Під економічною безпекою регіону будемо розуміти сукупність умов і чинників, які характеризують стабільність економіки, стійкість та поступовість її розвитку, ступінь незалежності й інтеграції її з економікою країни, а також спроможність регіональних органів державної влади створювати механізми реалізації і захисту інтересів господарюючих суб'єктів, підтримання соціально-економічної стабільності територіальної спільноти.

Здатність регіону до саморозвитку і прогресу проявляється у створенні сприятливого клімату для інвестицій та інновацій, постійній модернізації виробництва, підвищенні професійного, освітнього й культурного рівня робітників і т. д.

Особливу роль у формуванні економічної безпеки регіону відіграють чинники, які визначають його специфіку, а саме:

- географічне положення регіону (широта займаних територій, розташування всередині країни, з виходом до моря або поблизу державних кордонів);

- галузі господарчої спеціалізації регіону (промисловість, лісове господарство, сільське господарство, енергетика, туризм і т. п.);

- транзитивність території (наявність авіаційних, морських, автомобільних, залізничних та трубопровідних шляхів сполучення);

- соціально-економічні зв'язки між регіонами (орієнтація регіону на внутрішній або зовнішній ринок, зв'язки з основними ринками збуту, залучення інвестицій);

- природничо-ресурсний потенціал (родовища газу, нафти, золота, алмазів і т. д., забезпеченість ресурсами для бюджетоутворюючих галузей, сприятливі та несприятливі кліматичні умови);

- рекреаційний потенціал (заповідні зони, наявність об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО);

- стан навколишнього середовища;

- демографічний чинник (відтворення населення, середня тривалість життя, етнографічні групи, стан здоров'я населення, рівень доходів населення по відношенню до прожиткового мінімуму, міграційні процеси);

- рівень державної підтримки регіону.

Ураховуючи все вищевказане, можна зробити висновок, що специфіка регіону здійснює безпосередній вплив на його економічну безпеку [18].

Економічну безпеку необхідно розглядати як базовий складник національної безпеки, її фундамент і матеріальну основу й разом із тим як взаємопов'язану систему певних рівнів [22].

Економічна безпека регіону є, з одного боку, характеристикою, а з іншого – невід'ємною частиною економічної системи. За словами В. Леонтєва, економіка кожної країни – це велика система, в якій багато різних видів діяльності, і кожна ланка, компонент системи може існувати тільки тому, що отримує будь-що від інших, тобто знаходиться у взаємозв'язку і взаємозалежності від інших ланок.

До цього твердження хотілося б додати, що взаємозв'язок елементів системи зачіпає всі її рівні. І якщо на одному з них виникають будь-які протиріччя або загрози існуванню системи, то вони відображаються на всіх її рівнях.

Тому дуже важливо розглядати кожен рівень економічної безпеки у взаємозв'язку з іншими рівнями. На рис. 1 представлено піраміду рівнів економічної безпеки.

Кожний рівень цієї системи має як загальні, притаманні всій системі властивості, так і специфічні, оскільки її можна розглядати як окремий елемент системи. Кожний рівень системи необхідно розглядати у взаємозв'язку трьох окремих елементів: інтересів, видів загроз та механізмів, які дають змогу ці загрози мінімізувати. При цьому необхідно враховувати, що інтереси одного рівня можуть суперечити інтересам іншого, а загрози можуть мати різну ступінь важливості.

Також ми погоджуємося з твердженням, що від самого початку в економічній системі закладені постійний розвиток, пропорційність, самозбереження, концентрація і прагнення до економії всіх чинників виробництва, які породжують специфічні загрози і небезпеки й які можуть призвести до загибелі економічної системи.

Отже, економічна безпека людини характеризується таким станом економіки, який забезпечує життєво важливі інтереси людини, задоволення яких надійно забезпечує стабільне існування і можливість розвитку та самовдосконалення; хотілося б підкреслити, що особистість є одночасно об'єктом і суб'єктом сфери безпеки, присутня у всіх інших системах безпеки та відіграє базову, системоутворюючу роль [23]. Ефективна соціально-економічна

Рис. 1. Піраміда рівнів економічної безпеки

Джерело: складено автором

політика на різних рівнях системи економічної безпеки є основою для створення економічної безпеки особистості.

Економічна безпека підприємства – це такий стан господарюючого суб'єкта, в якому він, за умови найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів, може запобігти або послабити загрози, знизити наслідки непередбачених обставин і взагалі забезпечити досягнення цілей в умовах конкуренції та господарчого ризику [24].

М.П. Денисенко та П.Т. Колісниченко у своєму аналізі зарубіжного досвіду щодо забезпечення економічної безпеки підприємств наголошують, що найвпливовішими засобами забезпечення економічної безпеки підприємств є створення дієвої нормативно-правової бази, застосування профілактичних заходів щодо можливих загроз, проведення політики ефективного використання кадрового потенціалу підприємства, постійно мотивуючи, оцінюючи, використовуючи знання та вміння кожного фахівця, а також використання інноваційних технологій для підвищення конкурентоспроможності підприємства [25].

Також вони вказують на необхідність проведення на мікрорівні модернізації виробничої та науково-технічної бази, посилення позицій у науково-технологічній діяльності, збільшення залежності підприємств від їхньої діяльності, постійного аналізу наявних загроз та моніторингу загроз потенційних. На макрорівні підкреслюють важливість формування та використання такої законодавчої бази, яка буде забезпечувати ефективну діяльність українських підприємств, а також підтримувати високий рівень їхньої економічної безпеки.

До складників економічної безпеки на регіональному рівні належать [1]:

- виробничий, який характеризується наявністю ресурсної бази, умовами, що забезпечують інтеграційні процеси, сформованістю системи відтворення з урахування спеціалізації регіону;

- фінансовий, що характеризується стійкістю фінансової та регіональної бюджетної системи, здатністю забезпечити соціально-економічну стабільність і розвиток регіону;

- науково-технічний, що характеризується динамікою впровадження результатів НТП у соціально-економічну сферу, рівнем модернізації виробництва, кваліфікацією та чисельністю персоналу, зайнятого в наукових дослідженнях і розробках;

- соціально-демографічний, що характеризується рівнем соціальної диференціації суспільства, рівнем бідності, депопуляції населення, доступності освіти, культури, медичного обслуговування, житла, послуг зв'язку тощо;

- реструктуризація регіонального ринку праці, що характеризується галузевою регіональною спеціалізацією, зміною потреби у фахівцях відповідної кваліфікації, рівнем безробіття, системою завдань і функцій, що реалізуються спеціалістами;

- громадський, який полягає у відсутності криміналізації суспільства, тіншової економіки, корупції тощо;

- продовольчий, що характеризується рівнем забезпеченості регіону продовольством, якістю продуктів харчування;

- екологічний – його порушення проявляється в перевищенні допустимих норм забруднення довкілля, у великих витратах на ліквідацію наслідків техногенних катастроф.

Основними принципами економічної безпеки регіону, на думку А.В. Колосова, є:

- забезпечення економічної безпеки регіону як складника національної безпеки;

- моніторинг та індикативний аналіз об'єктивних показників стану регіональної економіки;

- технологічне вдосконалення як умова прогресу і стійкого розвитку економіки;

- цільове управління зовнішньоекономічною діяльністю;

- ефективна взаємодія державних органів влади в ході реалізації стратегії економічної безпеки;

- проведення активної структурно-інвестиційної політики [19].

На економічну безпеку регіону, як і загалом на національну безпеку держави, впливає широкий спектр загроз (табл. 2), ідентифікація яких дасть змогу знизити їхній негативний вплив [1].

І.І. Дідович та І.Я. Фабін у своєму дослідженні пропонують поділяти регіональні чинники на дві категорії: чинники тиску й агресивні чинники. Чинники тиску – це чинники, що мають екзогенний характер, їхня дія поширюється на всі або декілька регіонів країни, їхньому негативному впливу регіон не в змозі протистояти самостійно. Агресивні чинники – це чинники, що мають ендегенний характер, їхній негативний вплив поширюється тільки на певний територіальний комплекс, і їх відхилення можна контролювати на регіональному рівні [26].

Як показує світовий досвід, найбільший ефект з урахуванням національної специфіки України може дати поєднання централізованого та децентралізованого підходів до формування регіональної економіки та забезпечення економічної безпеки, а саме:

1. об'єктом безпосереднього впливу під час забезпечення економічної безпеки на національному і регіональному рівнях повинна стати людина з її потенціалом та соціально-економічними потребами;

2. співвідношення самостійного регулювання та державного впливу має базуватися на децентралізації та державній підтримці депресивних регіонів;

3. інноваційно-інвестиційне економічне зростання національної та регіональної економіки;

4. інструментами регіонального управління повинні стати державна концепція, регіональні стратегії та програми розвитку;

5. економічна безпека повинна бути заснована на загальнонаціональному комплексі заходів, спрямованих на постійний сталий розвиток та вдосконалення економіки країни;

6. обов'язковою є наявність концептуального документа, що визначає засади національної, у тому числі економічної, безпеки [27].

Висновки. Відповідно до Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», затвердженої Указом Президента, метою політики у сфері децентралізації є відхід від централізованої моделі управління в державі, забезпечення спроможності місцевого самоврядування та побудова ефективної системи територіальної організації влади в Україні, реалізація повною мірою положень Європейської хартії місцевого самоврядування, принципів субсидіарності, повсюдності і фінансової самодостатності місцевого самоврядування.

Проаналізувавши всі вищезазначені визначення, можна зробити такі висновки:

1. Економічна безпека регіону – це складова і невід'ємна частина національної безпеки держави, оскільки зачіпає національні інтереси, переслідує цілі і визначає завдання на рівні державних і міждержавних відносин.

Класифікація загроз соціально-економічній безпеці регіону [1]

Зовнішньополітичні загрози		Зовнішньоекономічні загрози		
Територіальний сепаратизм Політичні загрози Політичне протистояння із центром		Відтік валютних коштів Збільшення зовнішнього боргу Порушення розрахункової дисципліни Криміналізація економіки Витіснення з ринку регіональних виробників Несприятлива зміна пропорцій розподілу доходів між державним і регіональним бюджетами Несприятливі зміни грошово-кредитної політики і загального економічного стану в країні Відтік грошових коштів із регіону Скорочення державної підтримки		
Зовнішні загрози				
Загрози соціально-економічній безпеці регіону				
Внутрішні загрози				
Загрози в реальному секторі	Руйнування інвестиційно-інноваційного комплексу	Загрози в соціальній сфері	Продовольчі та енергетичні загрози	Загрози в грошово-кредитній сфері
– спад виробництва; – несприятливі структурні зрушення; – деградація засобів виробництва; – монополізація економіки	– згорання НДКР; – скорочення обсягів виробництва високотехнологічної продукції; – відтік кваліфікованих кадрів.	– зростання безробіття; – зниження життєвого рівня; – збільшення соціальних утриманців; – зниження освітнього рівня; – розвал соціальної сфери	– відкритість ринку для імпорту; – переважання імпортової продукції; – втрата продовольчої незалежності; – заглиблення цінових диспропорцій; – падіння виробництва енергії та енергетичних ресурсів	– порушення фінансового забезпечення територій; – розпад регіональної банківської системи; – криза неплатежів

2. Економіка регіону є складовою частиною економіки країни. Вона є неоднорідною в ресурсному забезпеченні, рівні розвитку інфраструктури і розміщення населення, тому дуже важливим є вивчення економічної безпеки кожного регіону у зв'язку з його особливостями.

3. Виходячи з вищезазначеного, економічну безпеку регіону доцільно розуміти як забезпеченість регіону ресурсами (самодостатність, економічна незалежність) через інтегральний показник – потенціал регіону.

Стан економічної безпеки оцінюється об'єктивною системою параметрів, критеріїв та індикаторів, що визначають порогові значення функціонування економічної системи. За межами цих значень система втрачає здатність до динамічного розвитку, конкурентоспроможності на внутрішньому та зовнішньому ринках, стає об'єктом експансії транснаціональних корпорацій, страждає від внутрішнього і зовнішнього пограбування національного багатства країни, корупції.

Список використаних джерел:

- Семкова Л.В. Економічна безпека регіонів. *Вісник Приазовського державного технічного університету*. 2014. № 27. С. 63–69.
- Сукрушева А.О. Теоретичні аспекти поняття «економічна безпека регіону». *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. Серія «Економічна наука»*. 2015. № 3(80). С. 231–238.
- Сухоруков А.І. Харазішвілі Ю.М. Моделювання та прогнозування соціально-економічного розвитку регіонів України : монографія. Київ : НІСД, 2012. 368 с.
- Казанцева Е.Г., Харченко Л.Л. Безопасность и устойчивость экономических систем : конспект лекций. Кемерово : Кемеровский институт (филиал) РГТЭУ, 2012. 80 с.
- Головченко О.М. Теоретико-методологічне забезпечення подолання загроз стабільному економічному розвитку регіонів України : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.05 ; Ін-т пробл. ринку та екон.-екол. дослідж. НАН України. Одеса, 2010. 36 с.
- Предборський В.А. Економічна безпека держави : монографія. Київ : Кондор, 2005. 391 с.
- Гуменюк А.М. Безпека структурно-інституціональної трансформації економіки регіону: теоретичні основи та прикладні аспекти : монографія. Київ : НІСД, 2014. 468 с.
- Економічна безпека України : монографія / за ред. В.Г. Федоренка, І.М. Грищенка, Т.С. Воронкової. Київ : ДКС-центр, 2017. 462 с.
- Про національну безпеку України : Закон України. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2018. № 31. Ст. 241.
- Сенчагов В.К. Экономическая безопасность: геополитика, глобализация, самосохранение и развитие. Книга четвертая. Москва : Финстатинформ, 2002. 128 с.
- Денежкина И.Е., Суздалева Д.А. Система показателей для мониторинга экономической безопасности региона. *Эффективное антикризисное управление*. URL : http://info.e-c-m.ru/magazine/66/eau_66_91.htm (дата обращения: 22.02.2019).

12. Бабець І.Г. Механізми зміцнення економічної безпеки регіонів в умовах інтеррегіонального співробітництва України та Польщі. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2014. Вип. 2. С. 35-44. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/serpru_2014_2_7.
13. Кисла Т.М. Сучасний стан організаційно-економічного механізму забезпечення економічної безпеки регіону. URL : [kntu.kg.ua/doc/zb_22\(2\)_ekon/stat_20_1/20.pdf](http://kntu.kg.ua/doc/zb_22(2)_ekon/stat_20_1/20.pdf).
14. Криворотов В.В., Эриаигвили Н.Д., Калина А. В. Экономическая безопасность государства и регионов : учебное пособие. Москва : ЮНИТИ-ДАНА, 2012. С. 30.
15. Вечканов Г.С., Вечканова Г.Р. Макроэкономика : учебник для вузов ; 4-е изд. Санкт-Петербург : Питер, 2011. 448 с.
16. Власюк О.С. Національна безпека України: еволюція проблем внутрішньої політики. Київ : НІСД, 2016. 528 с.
17. Алексеев А.Л., Алексеев А.В. Теоретические подходы к определению понятия «экономическая безопасность». *Приволжский научный вестник*. 2017. № 1(65). С. 49–51.
18. Зименкова Е.Н., Ячменева В.М. Экономическая безопасность: региональный аспект. *Проблемы материальной культуры – Экономические науки*. URL : <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/93802/05-Zimenkova.pdf?sequence=1>.
19. Чимитова А.Б., Микульчинова Е.А. Вопросы устойчивого и безопасного развития экономики региона : учебное пособие. Улан-Удэ : ВСГТУ, 2007.
20. Ускова Т.В., Кондаков И.А. Угрозы экономической безопасности региона и пути их преодоления. *Экономические и социальные перемены: факты, тенденции, прогноз*. 2011. № 2. С. 37–50.
21. Федулова С.О., Журавель А.О. Стійкість розвитку та безпека регіональних соціально-економічних систем в умовах динамічних процесів. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2017. Вип. 25. Ч. 2. С. 82–86.
22. Ткач В.О. Економічна безпека регіону як складова економічної безпеки держави. *Бізнес-навігатор*. 2011. № 3(24). С. 22–28.
23. Коришева О.В. Экономическая безопасность личности : учебное пособие. Москва : МГУПС (МИИТ), 2016. 36 с.
24. Грунин О.А. Грунин С.О. Экономическая безопасность организации. Санкт-Петербург : Питер, 2002. 160 с.
25. Денисенко М.П., Колісниченко П.Т. Зарубіжний досвід регулювання економічної безпеки. *Економічна наука. Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 6. С. 15–19.
26. Дідович І.І., Фабін І.Я. Формування економічної безпеки держави та регіону. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2009. С. 152–158.
27. Юрченко А.Ю. Особенности формирования политики обеспечения экономической безопасности: перспективы для Украины в контексте международного досвіду. *Економіка і суспільство*. 2016. № 2. С. 441–445.

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ИССЛЕДОВАНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ РЕГИОНА КАК СОСТАВЛЯЮЩЕЙ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

Аннотация. В статье рассмотрены и исследованы теоретические аспекты определения экономической безопасности региона как составляющей национальной экономической безопасности. Конкретизировано определение понятия «экономическая безопасность региона» как украинскими, так и зарубежными исследователями. Определено, что ключевыми элементами при определении этой категории являются экономическая независимость, стабильность и устойчивость региональной экономики, а также способность региона к саморазвитию и прогрессу. Выделены факторы формирования экономической безопасности региона. При определении экономической безопасности региона в структуре национальной экономической безопасности автором построена «пирамида уровней экономической безопасности». Описаны составляющие экономической безопасности на региональном уровне, а также принципы экономической безопасности региона. Доказано, что состояние экономической безопасности оценивается объективной системой параметров, критериев и индикаторов, определяющих пороговые значения функционирования экономической системы.

Ключевые слова: социально-экономическое развитие, экономическая безопасность региона, устойчивость региональной системы, саморазвитие региона, национальная экономическая безопасность.

THEORETICAL ASPECTS OF RESEARCH OF ECONOMIC SECURITY OF THE REGION AS A COMPONENT OF NATIONAL ECONOMIC SECURITY

Summary. The economic security of the region is an integral and integral part of the national security of the state, since it affects national interests, pursues goals and defines tasks at the level of state and interstate relations. It is heterogeneous in resource provision, level of infrastructure development and population distribution. The purpose of this work is to form theoretical basis for the study of the definition of "economic security of the region" and to determine its place in the structure of national economic security. In the article the theoretical aspects of determining the economic security of a region as a component of national economic security has been discussed and explored. The definition of the "economic security of a region" by both Ukrainian and foreign researchers is given. It is updated that the key points in determining this category are economic independence, stability and sustainability of the regional economy, as well as the ability of the region to self-development and progress. The factors of formation of the economic security of the region are highlighted. In determining the economic security of a region in the structure of national economic security, the author has built a "pyramid of economic security levels". The article describes the components of economic security at the regional level, as well as the principles of economic security in the region. The author proved that the state of economic security is assessed by an objective system of parameters, criteria and indicators determining the threshold values of the functioning of the economic system. The novelty of the research consists in concretizing the definition of the concept "economic security of a region". Economic security of the region should be understood as the provision of resources in the region (self-sufficiency, economic independence) through the integral indicator – the potential of the region. On the basis of theoretical studies in the formation of economic security of regions with a system of general national economic security, general trends in the development of regions are established, taking into account regional specialization and existing threats. The definition of regional economic security is also defined with the aim of forming a regional development strategy.

Key words: socio-economic development, economic security of the region, sustainability of the regional system, self-development of the region, national economic security.